

MIG OG MIN RACER: ONE-SIZE-FITS-ALL ELLER ONE-SIZE-FITS-MEN?

AF LONE KØLLE MARTINSEN

Carolyn Criado Perez

Invisible Women. Exposing Data Bias in a World Designed for Men

Vintage Books, 2018

Carlyn Criado Perez

Usynlige kvinder. Skævvredne data i en verden designet til mænd

Oversat af Morten Visby

Svane og Bilgrav, 2021

I 2018 købte jeg en Canyon racercykel, model Ultimate CL WMN. Forud for bestillingen af den målte jeg længden på mine arme og ben, og i kombination med min højde, vægt og skulderbredde fik jeg en landevejsracer, der er skræddersyet til mig. På en kulfiberramme med skivebremses. For første gang i mit liv har jeg et cykelhjulsæt, der matcher mine relativt korte ben, og det føles fantastisk, når jeg racer afsted ud i det blå. Min mand, en tidligere dansk mester i holdløb på landevej,[1] gjorde mig opmærksom på, at Canyon var begyndt at producere 'womens specific bikes,' som det hedder i fagsprog. Det havde jeg ikke hørt om før. Tyske Canyon, der udelukkende sælger cykler via onlinesalg fra deres fabrik i Koblenz, har brugt deres enorme dataregister fra kundebestillinger til at kortlægge mænd og kvinders fysiognomi. Kvinder og mænds kroppe er forskellige på en række geometriske punkter. Derfor giver det umiddelbart god mening at udvikle cykler målrettet til kvinder, hvis præmissen er, at der er én siddestilling på cyklen, der er idealet for både mænd og kvinder – for alle mennesker. En kvinde på ca. 1.75 m. vil sandsynligvis have længere ben, smallere skuldre, mindre hænder og fødder, bredere hofter og sandsynligvis også veje mindre end en mand, der også er 1.75 m. høj. Går man ind på Canyons hjemmeside og klikker ind på siden med deres kvindecykler, så fremhæver de komfort, aerodynamik og 'stack-to-reach' forholdet som væsentlige faktorer for at vælge en specielt designet kvindecykel. Men nogle cykelproducenter går den modsatte vej.[2] Brands som Trek og Specialized, der i slutningen af 1990'erne og starten af 2000'erne var nogle af de første på markedet til at producere kvindecykler,

er i dag ved at udfase særlige cykler til kvinder for at vende tilbage til det, der i fagsprog kaldes en 'unisex-plattform.' Deres argumenter er, at der også er korte mænd med lav vægt, ligesom der er kvinder, der er høje og vejer plus 75 kg. Alle kroppe er forskellige. Til gengæld hoppede Canyon altså med på women-specific bikes platformen i 2017, og fastholder specialdesignet til kvinder. Der er med andre ord stor uenighed i cykelbranchen om, hvorvidt kvinder og mænds kroppe er så forskellige, at termen 'womens specific bikes' faktisk giver mening.

Købet af min sorte racer faldt sammen med, at den amerikanske journalist Carolyn Criado Perez udgav bogen *Invisible Women. Exposing Data Bias in a World Designed for Men* i 2018. Bogen blev på kort tid en kæmpe succes og er i dag oversat til en række sprog. Den er netop også blevet oversat til dansk med titlen *Usynlige kvinder. Skævvredne data i en verden designet til mænd* på det århusianske forlag Svane og Bilgrav.[3] Perez' hovedtese er, at verden er designet af og til mænd, fordi data primært er baseret på mænds kroppe. Som historiker kommer det ikke bag på mig. Gennem historien har det fortrinsvis været mænds bedrifter, der er blevet nedfældet og fortalt, hvorimod kvinders historie langt hen ad vejen har henligget i mørke. Hvorfor skulle det forholde sig anderledes, når det er data og ikke beretninger, der er tale om? Siden historiefaget blev professionaliseret i 1800-tallet, har det helt frem til 1960'erne, hvor 68'generationen tog et opgør med den bestående orden, været Thomas Carlyles tese om 'store mænds bedrifter', der blev beskrevet og udpeget som de vigtigste. Det skrev han om i bogen *On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History* [Om Heroer, Hero-dyrkelse og det heroiske i Historien] fra 1841, der blev udgivet på dansk i 1916. "Historien om verden er intet andet end historien om store mænds biografier," mente han. Heltene i Carlyles historie var mænd (og guder) som Odin, Muhammad, Dante, Shakespeare, Luther, Johnson, Rousseau, Burns, Cromwell og Napoleon. Men helten var aldrig en kvinde. Store dele af europæisk historiografi blev knæsat efter Carlyles idéer. Således også den danske, da historiefaget med Kristian Erslev i spidsen indtog Københavns Universitet i slutningen af 1800-tallet. Vi skal helt hen til 1970'erne før kvindebevægelser over hele verden tager et opgør med denne tradition. Men selvom vi er nået et stykke videre, så er kønsuligheden stadig meget present i academia verden over, ikke mindst i idéhistoriske pensumlister, hvor der f.eks. efterlyses flere kvindelige filosoffer.[4] Men der sker fremskridt, og fra den hjemlige andedam er det værd at fremhæve Professor Mikkel Thorups antologi *Kønnets idéhistorie* fra 2019, der netop tager livtag med idéhistoriens overvejende fokus på store, hvide filosoffer, og hvorfor det er sådan.[5]

Imidlertid er Perez' ærinde mere end blot at påpege uretfærdigheden i mænds og kvinders historie og at vise, hvordan verden som regel ses gennem mænds øjne – kvinden er stadig *den anden*, som Simone Beauvoir skrev i 1949. Perez vil oplyse om, hvor decideret **farligt** dette 'kønsdata-tomrum' er for kvinders helbred, sikkerhed og almene velbefindende. Ikke mindst i en tid hvor kunstig intelligens frembringer den ene opfindelse efter den anden: Algoritmer trænes simpelthen først og fremmest på mænds data. Fortsætter det, vil vi på sigt komme til at opleve mere ulighed mellem kønnene, end vi aner – og ikke kun mellem det binære køn, altså mand og kvinde, men også i forhold til trans- og non-binære personer. Perez placerer sig som en klar feminist, der prøver at gøre opmærksom på, at ikke kun er denne strukturelle kønsulighed uretfærdig, den er simpelthen

også farlig for kvinders og non-binæres liv og lemmer – alle de, der ikke passer i skabelonen på den gennemsnitlige hvide mands data.

Igennem seks kapitler kommer Perez med utallige eksempler på kønsdata-tomrummet. Kapitlerne er opdelt i overskrifterne 'Hverdagen', 'Arbejdspladsen', 'Design', 'Lægebesøget', 'Samfundslivet', og endelig hedder det sidste kapitel 'Når det går galt,' hvor Perez kaster sig over store begivenheder som pandemier og jordskælv, og hvad manglende data om kvinder bevirker i disse situationer.

Indledningsvist slår Perez fast, at kønsskævheden allerede begynder i sproget. Nogle sprog er mere 'gender-inflected' (kønsinficeret) end andre. I Frankrig, Tyskland og Spanien er kønsmarkeringen vævet markant ind i sproget. Navneord er enten feminine eller maskuline. Mange navneord relateret til køkken, madlavning og husførelse er ikke overraskende feminine. Men når det kommer til professioner er sproget altid maskulint. 'Anwalt' betyder på tysk advokat, men er der tale om en kvinde, hedder det 'Antwältin' – der er altså en kønsmarkering. Kommer blot en enkelt mand ind i en gruppe, hvor de 99 andre er kvinder, skifter betegnelsen på spansk fra "las profesoras" til "los profesores." Så magtfuld er manden som standard. Perez anfører, at *World Economic Forum* i 2012 lavede en undersøgelse, der viste, at lande med mest kønsskævhed i sproget også er de mest kønsulige. Der er dog ved at ske massive ændringer i sproget. I England hedder en brandmand ikke længere 'fireman' men 'firefighter', og i Danmark er en formand nu oftest en forperson. I Italien har et kælenavn for en far været 'Babbo', nu kan han også være 'Mabbo', hvis han er den primære omsorgsperson i husholdningen – Mabbo er, som navnet antyder, en sammentrækning af Mama og Babbo.

Lad os kigge på nogle konkrete eksempler fra bogen. *Yentl*-syndromet er opkaldt efter filmen af samme navn fra 1983, hvor skuespilleren Barbara Streisand forklæder sig som mand for at kunne uddanne sig til at studere den jødiske lov, en profession som ellers kun mænd må bestride. Men betegnelsen dækker også over, at kvinder bliver fejldiagnosticeret, såfremt deres symptomer ikke passer med en mands. Det 'normale' er altså en mand. Et konkret eksempel er hjertesygdomme. Hvem får blodpropper i hjertet? Her tænker mange måske uvilkårligt på en mand over 50 med lidt for meget på sidebenene, men faktum er, at kvinder fra en lav socio-økonomisk baggrund er over 25 procent mere disponible for at få et hjerteanfald end mænd i samme socialklasse. En af årsagerne er blandt andet, at læger er mindre gode til at spotte, når kvinder får hjerteanfald. I modsætning til mænd oplever kvinder nemlig ikke ondt i brystet og smerter ud i venstre arm. Kvinders symptomer på hjerteanfald er ondt i maven, træthed og åndenød. Men da disse symptomer beskrives som atypiske, opdages kvinders hjerteanfald ikke i tide. Derfor er kvinder mere tilbøjelige til at dø af hjerteanfald end mænd, fordi mænds symptomer på hjerteanfald fremstår som normen.[6] Kvinder har også større risiko for at dø i trafikken, ifølge Perez er risikoen hele 17% større, fordi crash-test-dummies er lavet med udgangspunkt i en mandekrop på ca. 1.80 m., der vejer ca. 80 kg. Endelig er der alle de ting og dimser, der designes til at betjenes af hånden. Har du nogensinde tænkt over, hvor store mobiltelefoner egentlig er til din hånd, hvis du er kvinde? Hvis ja, drejer det sig om, at din telefon er designet af og til en stor hånd, altså mandehånd. Det samme kan siges om bilkabiner. Mange kvinder oplever, at de ikke kan nå pedalerne uden at rykke sædet nærmest helt op i forruden. En af mine veninder nævner, at hun i

sin nye hybrid bil ofte får besked fra styresystemet om at holde begge hænder på rattet – selvom hun faktisk har begge hænder placeret på rattet. Og hvad med musikinstrumenter? Studier viser, at størrelsen på det gennemsnitlige klaver, piano eller keyboard passer bedre til mænds hænder.[7] Det er en af årsagerne til, at kvindelige pianister ofte ikke er nået lige så langt som deres mandlige kolleger, ligesom det gør, at de får større skader i fingre og hænder af at betjene instrumentet. Konklusionen er ret entydig: *One-size-fits-all* er *one-size-fits-men*.

Perez' bog er både en øjenåbner og en mavepuster, og det er ganske vist: Der mangler data om kvinder i teknologien, og det er livsfarligt! Der findes mig bekendt ikke lignende bøger i Danmark, hvilket selvfølgelig også er en af årsagerne til, at den nu oversættes til dansk. Til gengæld er feltet omkring 'kønsdata-tomrummet' hurtigt voksende, især i USA hvor der arbejdes med lignende problemstillinger i forhold til algoritmer, tal, køn, 'race' og socialklasser, som for eksempel (og her skal kun gives et par ganske få eksempler) Anna Lauren Hoffmann (*Terms of Inclusion: Data, Discourse, Violence*, 2020), Professor Geoffrey Bowker (*Sorting Things Out. Classification and Its Consequences*, 2000), Lisa Gitelman (*Raw Data is an Oxymoron*, 2013), Virginia Eubanks (*Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police and Punish the Poor*, 2019), Ruha Benjamin (*Race After Technology*, 2019), Safiya Umoja Noble (*Algorithms of Oppression*, 2020). Perez adskiller sig fra disse studier ved at fokusere snævert på kvinder, og ved at have et klart feministisk antrik – Perez skriver med en vred pen og anfører på første side: "Til de kvinder, der holder ud: Bliv ved med at være forbandet besværlige."

Min kritik af bogen er, at den måske er for entydig? Perez plukker hist og pist fra så mange enkeltstående studier fra hele kloden, at man bliver helt forpustet.[8] Side efter side afløser det ene eksempel det andet, og som historiker er mit største problem med bogen dens kildemateriale. Jeg spekulerer af og til på, om de studier, der henvises til, nu også er repræsentative og valide nok? *Testus unus testus nullus*, én kilde er ingen kilde, som man siger i historiefaget. Som i tilfældet med min indledende historie fra cykelbranchen, så er det ikke nødvendigvis sort/hvidt, om der altid skal produceres specielt til kvinder: Også mænd kan have korte ben og ikke nå rattet, ligesom mænd kan have små hænder, der ikke favner en mobiltelefon særlig godt, osv. Det store spørgsmål er vel, om verden skal deles op i mænd og kvinder, og ikke bare i 'mål' såsom højde, vægt, osv.? Det rokkes dog ikke ved det samlede indtryk af bogen. Der kan ikke være tvivl om, at vi har brug for bedre data, hvis vi vil gøre verden til et mere ligestillet sted for m/k/q.

Når det er sagt, så siger det sig selv, at der er andet og mere på spil for producenter af konsumvarer end at fremstå som feministisk orienterede brands, der pludselig er begyndt at interessere sig for kvinder. Der ligger også et kæmpe marked i at målrette salg til kvinder, hvad enten vi taler om cykler, biler eller mobiletelefoner. Denne kapitalismens logik generer nu ikke mig på lige netop dette punkt. Tværtimod synes jeg, det er på tide, at der kommer fokus på kombinationen af kvinder og cykler. Et øget fokus på design af cykler til kvinder kan nemlig også være med til at øge interessen for kvinder i cykelsport som sådan. Og cykelsporten er ekstremt konservativ. Derfor taler debatten om unisex-cykler versus 'womens specific bikes' også lige ind i debatten om ligestilling. Det skal være slut med, at kvinder føler sig forkerte, fordi de ikke kan nå rattet, har for korte ben eller små hænder, der gør, at de ikke kan betjene den ene eller anden teknologi. Jeg har,

siden jeg købte min sorte landevejsracer, også købt en specialdesignet mountainbike fra Canyon – i knaldrød. Den passer perfekt til min feministiske indstilling til livet.

Lone Kølle Martinsen er ph.d. og seniorforsker på Grundtvig Centeret, ved Aarhus Universitet

[1] 1997, Jacob Piil, Ole Ørsted og Jan Bo Petersen for Odense CK.

[2] Sara Lukas, "Where have all the Women Bikes gone? A look inside an ever changing market," *Cycling Tips*, (10. Oktober 2019). <https://cyclingtips.com/2019/10/where-have-all-the-womens-bikes-gone-a-look-inside-an-ever-changing-market/>

[3] Mit essay er skrevet med udgangspunkt i hovedsageligt den amerikanske udgave. To dage før indsendelse af essayet fik jeg den danske udgave tilsendt, og den har jeg også skævet til. Jeg bemærker her nye ord som 'kønsdata-tomrummet'.

[4] Thomas Bøttche, "De tæller gamle hvide mænd," *Akademikerbladet*, 20. maj, 2016, <https://www.akademikerbladet.dk/magasinet/2016/magisterbladet-nr-5-2016/de-taeller-gamle-hvide-maend>; Annegerd Lerche Kristiansen, "Ny studenterforening kræver opgør med hvide mænd på universiteterne," *Danmarks Radio*, 27. maj, 2016, <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/ny-studenterforening-kraever-opgoer-med-hvide-maend-paa-universiteterne>

[5] Mikkel Thorup (red.), *Kønnets Idéhistorie* (Aarhus: Forlaget Baggrund, 2018).

[6] Eksemplet med hjerteanfald får mig til at tænke tilbage på min samtale med hjertelæge Jens Flensted Lassen i *Slagmark* nr. 80 om følelshistorie. Jens fortalte, at flere kvinder end mænd får det såkaldte 'broken-heart-syndrome', hvor en stor sorg kan udløse et hjertelignende anfald. Der er altså flere hjertesygdomme, hvor kvinder og mænd reagerer forskelligt.

[7] Robin Boyle og Ronda Boyle, "Hand Size and the Piano Keyboard. Literature Review and a Survey of the Technical and Musical Benefits for Pianists using Reduced-Size Keyboards in North America," paper til konferencen, *Proceedings of the 9th Australasian Piano Pedagogy Conference: Expanding Musical Thinking*, Sydney, Australia, 2009.

[8] Det danske forlag Svane og Bilgrav anfører her, at fordi noteapparatet indeholder så mange links til onlineresourcer, er de gjort tilgængelige som PDF filer på forlagets hjemmeside. Her vil man kunne grave sig dybere ned i de specifikke cases, der refereres til.

